

НАМИГАНИЯ И ПРОЗЯВКИ

Сн. Мария Русева
Худ. оформление: Таня Дечева, Николай Генов

БЪЛГАРАНОВСКИ ЕТЮДИ 2

НАПРЕД!

Венета Савова, Надежда Стоянова

Софийски университет „Св. Климент Охридски“

Във второто издание на *Българановски етюди* ви представяме пародия на стихотворението „Напред!“ на Стоян Михайловски, публикувана под заглавието „Марш *Свирчо*“ и подписана от Дервиш във в. „Българан“, бр. 14 от 1904 г.¹. В краткия си коментар на произведението в студията за „Българан“ от „Периодика и литература“ Едвин Сугарев погрешно идентифицира под името „Свирчо“ – Андрей Ляпчев, който е начело на три правителства чак в края на 20-те години на ХХ век (Сугарев 1994: 590). Именно наименованието на марша ни насочи към Димитър Петков, който е известен с псевдонима си „Свирчо“, използван в списвания от него остро сатиричен и злободневен вестник „Свирка. Лист за подсвиркване и подгавряне“ (1883-1885). Още от края на ХІХ в. по адрес на Петков са изказвани съмнения за злоупотреби и корупция за периода, в който е бил кмет на София (1888-1893)², а към времето на сатиричната публикация в „Българан“ той вече е вътрешен министър в правителството на Рачо Петров (1903-1906). Обвиненията и скандалите явно не стихват и това е вероятният повод да се направи пародийна версия на популярното тогава стихотворение на Михайловски, която използва като свой обект Димитър Петков, иначе останал в историята с изключителните си заслуги за модернизиранието на столицата.

Днес булевардът, който отвежда към Ректората на Софийския университет, пази печалния спомен за убийството на този български политик и министър-председател на Княжество България през 1907 г. Нека припомним, че името на Димитър Петков е свързано и с участието му в Сръбско-турската и Руско-турската война, когато губи едната си ръка.

¹ Не може да се установи лицето, което се крие зад псевдонима.

² Повече по въпроса вж. Попов 1998: 67.

Паметникът на лобното място на Димитър Петков. Сн. Надежда Стоянова

„Марш *Свирчо*” е текст, който може да се чете като преобръщане на просвещенския идеал за цивилизационен напредък, който е експлициран в произведението на Стоян Михайловски. Тази пародия продължава линията на представяне на негативния образ на българския политик, зададена в края на XIX век в художествената ни литература. Произведението е краен опит за гръмко заклеяване на порочния социален модел, който толерира самодоволното консуматорство и предполага обществено-исторически и ментален регрес. За съжаление, не собствено интелектуалният продукт, а битката срещу този

модел се оказва кауза и трагедия на българска интелигенция от Възраждането, та чак до днес.

Заглавието на сатиричното издание на Димитър Петков „Свирка” кореспондира с една от значимите концептуални нишки в българската хумористична периодика до 1944 г. – смехът като огласяване, като карнавално-шутовски порив и опит за създаване на шумна публичност, като посочване с цел оразличаване и запомняне на обекта, който в случая е оценен негативно. Заглавия на други издания като „Звънчатий Глумчо”, „Клепало”, „Барабан”, „Барабанчо”, „Камбанар”, „Будилник” и др. потвърждават това.

Избраното от Дервиш заглавие с жанровия определител „марш” имплицира колективната идентификация и идеологическото мантриране на псевдогероя (героя-легион) в текста. Този замисъл е реализиран през императивно-дидактичната словесна форма. Изобличителният механизъм се основава на реторическа стратегия, която ползва позитивни императиви за актуалното негативно поведение. При Михайловски не се формулира понятието „марш”, то е призив за житейска вяра и устойчивост на Аза, реализираща се в културен и граждански индивидуализъм и героизъм. Стихотворението на Дервиш повтаря този призивен жест, превръщайки го в маршов рефрен на консуматорския синдром на българския политик. Двете стихотворения възпроизвеждат два смислови плана – плана на символното и високото и плана на ежедневно и ниското:

Не пада вечний идеал!

(Ст. Михайловски)

парата наш е идеал!

(Дервиш)

В структурно отношение пародийният вариант е с по-малък обем (7 строфи), като в първите три са запазени тематичните и формалните характеристики от първа, втора и четвърта строфа от първоизточника. „Марш *Свирчо*” има още две формални особености: първо, много по-еднотипно са организирани строфите (във всяка от тях се чете анафората „напред”, а в първата е във всеки стих); второ, последната строфа затваря композиционно стихотворението и едновременно с това е интерпретация на първата строфа от текста на Михайловски:

Ако ще паднеш, прав падни!

(Ст. Михайловски)

с пари отрупан ти падни!

(Дервиш)

В стихотворението на Дервиш се използват образът на ветрогона и митологичният образ на халата, чието всесилие е сведено до безпределното нищожество на търгаша. Търгашът е тревожно обсебен от страха за загуба на времето, обективирано за него във физически облаги. В противовес на тази мания Михайловски призивно заявява, че времето не е враг, а възможност да дадеш своя поколенчески влог в безкрайния поток на създаването, като идентификацията се случва по линия на общите житейски и интелектуални избори:

Ще доде друг да доизкара

несвършените ти дела...

[...]

Създавайте и на времето

не гледайте като на враг;

еднъж създаденото нещо

не може да загине пак!

За да илюстрираме смисловата реципрочност на двете произведения, ги публикуваме паралелно. Така за пореден път става видима генеалогията на интелектуалния протест срещу най-пошлите прояви на културната всеядност и

социалния паразитизъм у нас, отвъд който днешните тихи гласове на съзиданието продължават да зоват неуязвими: „Go ahead!“.

Марш Свирчо³
(по Стоян Михайловски)

Напред!

Go ahead!

Напред! Живота е сражение!
Напред, доде на власт сме ний;
напред, макар и с унижение,
напред с насилъе, с кръвнини!

Напред! Живота е сражение!
Напред! И прав всегда ходи!
Напред, макар към поражение!
Ако ще паднеш, прав падни!

Напред! Девиза не забравяй:
„Пари, пари за черни дни.
Рушвет де падне не оставяй,
кога не дават – окради!“

Напред! Целта си не забравяй!
Напред, напред, по правий път!
Назад не гледай! Не оставяй
безплодно дните да текат!

Напред! Парата е кумира.
Парата наш е идеал!
Глупеца само я презира –
мъдрец е този, що е крал.

Напред! Със труд и ум, и дързост
се вдигат цели планини!
Напред! Тук долу има всяка мъдрост
в таз само думица стои!

Напред, към търгове, доставки.
Напред, без страх нощя, денем,
че щом изхвърлят ни в оставка
поне от глади да не мрем!

Че ще пропаднеш, що ти става?
Не пада вечний идеал!
След тебе друг ще продължава,
щото си вършил и мечтал!

Напред, напред! Назад ни крачка:
за кражби днес си призван –
роса е хвърлената хрчка,
народа – оглупяла сган!

Ще доде друг да доизкара
несвършените ти дела;
без свършек нищо не остава,
без край е само мисълта!

Напред! Минутка не запирай,
бъди кат хала, ветрогон;
къде що найдеш пообирай! –
за теб не важи власт, закон!

Създавайте и на времето
не гледайте като на враг;
еднъж създаденото нещо
не може да загине пак!

Напред! Живота е сражение,
напред! Съдбата се мени,
ако ще паднеш – с положение,
с пари отрупан ти падни!

На работа, и без почивка,
без страх и без душевен смут!
Светата божия десница
бди върху човешкий труд!

³ Текстът е съобразен със съвременния правопис, макар и на места да са запазени оригиналните правописни и графически решения.

Дервиш
в. „Българан”, № 14, с. 2.

Напред, о, ратници избрани,
о, първозвани труженици!
Напред, каквото и да стане,
и земний шар да се срути!

Не чакайте всегда сполука,
но в себе вярвайте всегда -
такваз е земната наука!
Напред, бащи! Напред, деца!

Стоян Михайловски

Първа публикация в: “Novissima verba”, ч.
1 „Вопли и пропеви”.

Библиография

- Сугарев 1994*: Сугарев, Е. Българан. – В: Периодика и литература. т. 3. Науч. рък. Йордан Василев, Отг. ред. Елка Трайкова. София: УИ „Марин Дринов”, 1994, 570-599.
- Попов 1998*: Попов, Ж. Бурният живот на Димитър Петков. София: Издателство на Министерство на отбраната „Св. Георги Победоносец”, 1998.